

Möklinta kyrkas historia

Roos, Johan Axel,

22 C m Br.

National Library
of Sweden

1894
Västman
0

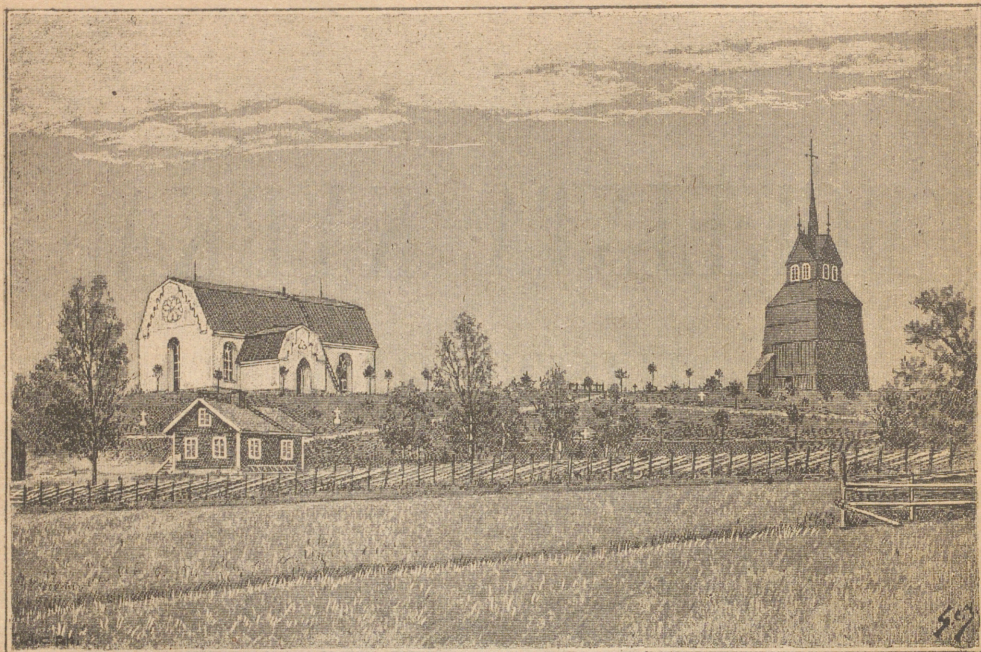
MÖKLINTA KYRKAS HISTORIA

AF

J. A. ROOS,
KYRKOHERDE.

PRIS 25 ÖRE.

SALA 1894,
ÅGREN & HOLMBERGS BOKTRYCKERI.

Möklinta kyrka är otvifvelaktigt af en ganska hög ålder. Af i kyrkans arkiv befintliga handlingar kan ej med visshet slutas till, hvilket år hon blifvit färdigbyggd; men då det år 1490 utfärdade fastebrefvet å kyrkoherdebo-stället talar om »kyrkones egor och gods» de där »långliga» och »af heden höös» legat under prästebolet, enär församlingen alltså redan då hade och långt förut ägt egen kyrkoherde, samt alldenstund i följd däraf redan före denna tidpunkt äfven egen kyrka måste hafva funnits, är det icke alls osannolikt, att, såsom det i äldre inventeringshandlingar uppgifves, kyrkans tillvaro bör dateras från omkring år 1350.

Kyrkan, som invändigt är 26,7 meter lång och 10,5 meter bred, är uppförd af gråstenar, hopbundna med kalkbruk, och företer i sin byggnadsstil intet anmärkningsvärdt. Ytterväggarne äro rakt uppstigande utan några arkitektoniska prydnader. Endast å gafvelröstena

finnas några mindre sådana, hvilka dock ej äro synnerligen framträdande eller göra sig vidare gällande. Sålunda är å västra gafvelfältet anbragt en större cirkelrund fördjupning, afdelad genom från en upphöjd medelpunkt utgående radierande strålar — en prydnad, som väl afsett att ersätta det å större tempel ofvanom hufvudingången befintliga rosettfönstret. Torn saknas; dock fanns fordom ett mindre sådant af trä midt på taket, hvilket genom vålded förstördes den 12 Maj 1789. Till kyrkan, som numera har dörröppning äfven på västra gafveln, har från början funnits endast en ingång, nämligen genom det på södra långväggen vidbyggda vapenhuset. Detas portal, liksom den mellan vapenhuset och kyrkan befintliga, slutas i en spetsbåge med en perspektiviskt anordnad nisch af rundstafviga mursprång och är i all sin enkelhet ganska vacker. Träda vi genom denna portal med sin dörr af ett intressant konstsmide från

1600-talet, in i vapenhuset, så erinras vi redan här, att vi befinna oss inom ett åldrigt tempel, ithuby att vapenhusets tak med sitt knippe af hvarandra stödjande och korsande hvalfstrålar alldeles tydligt angifver en medeltidskonstruktion i byggnadsväg. Ännu klarare få vi detta för oss, om vi från vapenhuset stiga in i kyrkan och kasta en blick upp mot hennes höga, synnerligt vackra tak. Såsom de flesta af våra äldre stenkyrkor är äfven denna enskeppig, men hvalfvat är afdeladt i trenne kors-hvalfskupor, uppburna af från de nedtill afskurna väggpelarne uppstigande spetsbågiga hvalfringar. Alldenstund alla tre hvalfkuporna äro till konstruktionen lika, är det sannolikt, att den egentliga kyrkan från början haft samma storlek, som den för närvarande äger, och att hon icke undergått någon vare sig om- eller tillbyggnad på längden. En utvidgning på bredden har dock under en senare tid vidtagits. Mellan första och andra pelaren har nämligen den norra väggen genombrutits och öfver öppningen slagits en vacker hvalfbåge, hvilken utgör vederlag, eller stöd åt hvalfkupan till en mindre kvadratisk utbyggnad, den s. k. kuren. När denna uppförts, är icke med visshet känt; möjligen skedde det år 1635, emedan det årtalet påträffades under den gamla rappingen å den pelare, invid hvilken kaminröret är uppmuradt. På norra sidan från kuren österut, vid sidan af korväggen, finnes äfven en annan tillbyggnad å sakristian, uppförd 1743 i stället för den ursprungliga »lilla och gamla», som då nedrefs. Äfven denna, som är stor och rymlig, har hvalfdt tak, bestående af tvenne kupolformiga kupor utan radialbågar, uppburna af hörnpelare och af tvenne genom en rundbågig hvalfring förbundna midtpelare.

Detta i fråga om byggnadsstilen. Hvad vidare beträffar kyrkans invändiga utseende, torde icke kunna bestri- das, att den färgton, som nu gifvits åt väggar och hvalf är synnerligen lyckligt funnen. Alla fält äro nämligen ljusgula, pelarne samt det konstruktiva

och dekorativa nervnätet blott så mycket mörkare, som erfordrats för att det skulle tydligt framträda. Därjämte äro i alla strålknutar anbragta blå stjärnor eller enkla rosetter, som visserligen icke i och för sig hafva något dekorativt värde, men dock tjäna till att afbryta de långa enformiga linierna. Någon egentlig dekorerings har aldrig varit afsedd, några medel därtill hafva heller icke anslagits. Därför har ock byggnadskommittén måst inskränkas till det minsta möjliga i denna väg. Utom hvad som nyss nämndes, har därför i detta afseende intet annat blifvit gjordt, än att, då koret icke är genom några konstruktiva anordningar skildt från kyrkan, den första hvalfringen försetts med rödbruna kantlinier och därinom några mattblå schablonmönster, att korfönstret omgifvits med en bred bård af fantasi-slingor i obestämda, varma färger, samt att å de stora väggfälten å ömse sidor om altaret täxtats tvenne bibelord, till vänster 2 Mos. 20: 24, till höger Matt. 11: 28.

Detta om huru kyrkan nu ser ut i sitt inre. Men har den också ifrån början gifvit ett lika ljust och varmt intryck? Långt därifrån! Och detta af det skälet, att hennes fönster fordom varit både för få och för små. Ursprungligen funnos nämligen endast korfönstret, tre fönster på södra sidan samt ett på vänstra gaveln; på norra långväggen gafs ingen öppning för ljusets insläppande. Först 1767 upphöggs det nuvarande fönstret vid sidan af läktaren och 1831 upptogs för att bereda ljus åt den s. k. kuren ett fönster på dess norra sida. Därtill må anmärkas, att de få fönster, som funnos, voro både smalare och lägre, än hvad de nu äro. Deras bottenplan låg sålunda icke mindre än $1\frac{1}{4}$ aln högre upp. Sin nuvarande storlek erhö- llo de, korfönstret 1767 och de öfriga 1856. Sorgligt nog blefvo därvid alla utom korfönstret förändrade äfven till sin form, emedan deras spetsbågar ersattes med rundbågar. Man behöfver blott kasta en flyktig jämförande blick på dessa och det spetsiga korfönstret för att man skall finna hvilken försämring

till sitt utseende kyrkan genom denna vandalism undergick; och man kan icke annat än lifligt önska, att, då en gång de nuvarande träkarmarne måste ersättas med nya, man då måtte återställa alla fönster i sin ursprungliga spetsbågstil.

Till kyrkans mörka och dystra utseende bidrogo äfven de mörka färger, som öfver allt mötte ögat. Väggar och hvalf synas icke ens hafva varit hvitmenade utan haft rappbrukets färg. På läktarne med sina pelare samt på bänkarne tyckes man hafva tillämpat Aristoteles färglära, enligt hvilken färgerna lära uppkomma genom en blandning af svart och hvitt — de voro nämligen målade i någon slags svart marmorering. Dekoration har ej förekommit vidare än att å kapitalet till första pelarparet funnits ett band af röda uddar. Allt har med andra ord varit anlagdt på att trycka ned sinnet i stället för att upplyfta det.

Om vi sedan öfvergå till att tala om innanredet och de kyrkliga prydnaderna, så vilja vi först säga något om altaret och predikstolen. Altaret var ifrån början muradt af tegelsten och rappadt. Ofvanpå detta midt för korfönstret var uppställd en delvis förgylld konstnärligt utförd bild af »Kristus på korset» i mansstorlek, densamma, som nu blifvit undanflyttad till matrialboden. På högra korväggen fanns ett altarskåp med madonnan och barnet, S:t Göran och draken m. m., äfven detta numera och sedan långt tillbaka undankastadt bland gammalt skräp. Sedan det nu befintliga altarskåpet anskaffats, fick förenämnda Kristusbild å detsamma lämna sin plats, och uppställdes denna i stället på högra sidan om altaret, därifrån den sedan flyttades till läktaren midt för gavelfönstret, där den kvarstod, tills 1831 orgelverket där uppsattes. Altaret öfverkläddes längre fram i tiden med bräder, som målades. Målningen måtte dock icke hafva varit vidare dekorativ, enär åtminstone i början af detta århundrade altaret var och intill år 1834 förblef öfvertäckt med en duk. Sistnämnda år ommålades det

i hvit oljefärg och förgylldes samt erhöi därvid alldeles samma utseende, som det för närvarande äger.

I förbigående omnämnde jag nyss det på altaret ställda altarskåpet (triptyck) som i sitt inre innesluter i ek skulpterade och rikt förgyllda bilder, föreställande scener ur vår frälsares lif, samt på sidorna försedd med innan och utan målade dubbeldörrar, som kunna igenslås. Det finnes ingen anteckning om, när och huru denna äkta medeltidsklenod blifvit å kyrkan förvärfvad. Endast därom upplysa kyrkans handlingar, att det fanns redan 1631 och då var antecknad såsom »nytt och vackert», samt att de därtill hörande taflorna år 1745 »rensades, uppmålades och uppstrukos» af målaren Lars Holm från Linde, hvilken därför erhöi 180 daler. Sorgligt nog verkställdes dock icke denna renovering på ett sådant sätt, att den ursprungliga karaktären i färgbehandlingen återställdes. Ledsamt är det äfven, att medel nu icke funnits att tillgå för att restaurera hela altarskåpet, enär kyrkan i detsamma äger en prydnad, hvartill endast några få tempel i vårt land torde hafva ett motstycke. Skulle det icke låta tänka sig, att någon funne sig manad att skänka den penningsumma, som därtill erfordras?

Bakom altarskåpet uppsattes år 1780 på församlingens bekostnad ett urverk, hvars urtafla skjuter upp öfver detsamma. Nu varande pastor har förgäfvos sökt erhålla församlingens tillåtelse att få borttaga denna alldeles obehöriga utväxt på altarprydnaden. Om ock dess befintlighet på en sådan plats, som den innehar, aldrig kan försvaras, måste dock medges att urtaflan efter den omförgyllning, och renovering den nu undergått, utfyller midtelpartiet på altartaflan och åtminstone ej är vanprydande.

Å sockelbrädan till altarskåpet fanns efter den avslutade restorationen målade en Kristusbild på en duk, etts. k. Veronika-hufvud. Då denna bild, antagligen ett verk af förenämnda Lars Holm och således från år 1745, var

osmaklig och ful, har den borttagits och ersatts med följande ord i förgyllda bokstäfver: »Se Guds lamm!»

Från altaret vända vi oss till predikstolen. Denna är icke i något afseende något konstverk utan en vanlig firsidig balkong med fot. Hvarje sida är indelad i spegel med ramstycken, hvilka dekorerats med imiterade kollar i guldmålning. I speglarne äro insatta tafvor, föreställande de fyra evangelisterna — målningar, som antagligen förskrifva sig från 1600-talet. Om predikstolens ursprungliga utseende må nämnas, att foten var marmorerad i en ljusröd färgton, att ramstyckena voro gröna, att speglarne å trappbalustraden voro indelade i trenne snedvinkliga fält i olika färger samt att å nedre listbrådan till trappuppgången voro med svart färg på grågul botten täxtade dessa ord: »Jag vill gifva eder ro till edra själar». Predikstolens ålder är okänd; den kan dock ej gärna vara äldre än från 1600-talet.

Kyrkan, som numera har blott en läktare, har förr haft läktare äfven framme i koret på dess vänstra sida, å hvilken orgelverket var uppställt. Icke utan förvåning inhämtade jag, att i denna aflägsna landsbygd sådant fanns redan 1631. Då emellertid vid då hällen visitation anmärktes, att det var »förlorat», är det tydligt, att orgel här funnits långt förut, således redan på 1500-talet. 1672 talas sedan om »orgewerck i choret a 8 stämmor ferdigt», hvaraf vill synas, som om nytt kort förut anskaffats eller det gamla reparerats. Det tyckes därefter icke hafva hållits vid makt utan efter hand fått förfalla, så att år 1831 om det samma heter, att det »icke utan missljud kunde begagnas». Sistnämnda år blef det emellertid af orgelnisten Brunell från By repareradt och flyttades det med detsamma till läktaren »bak i kyrkan», där det fick tjänstgöra till år 1864 då det nu befintliga orgverket, byggdt af Frans Andersson i Stockholm och försedt med 13 stämmor, 2 manualer och 4 koppel där uppsattes. Med anledning af orgverkets flyttning blef 1834 denna läk-

tare framtill utvidgad och försedd med sin prydliga balustrad. Med samma nedrefs läktaren i koret, hvilken då angifves såsom »vanprydande».

Såsom bevis på, med hvilken vårdlöshet man fordom kunde bygga, må omnämnas, att de pelare, som voro afsedda att understödja läktaren, vid undersökning befunnos dels sakna fast underlag (de stodo på lösa sanden med en understucken spån eller tunn stenskolla), dels voro genom djupa insågningar så försvagade, att, om bärbjälkarne lossat från sina fästen i väggarna, hela läktaren otvifvelaktigt nedstörtat. Man har därför måst uppsätta 9 st. nya pelare, en af de många opåräknade utgifter, som under restaureringsarbetets fortgång yppat sig.

Till prydnaderna i kyrkan höra äfven ljuskronorna, fyra till antalet. Dessa, som äro i sitt slag både stora och synnerligt vackra, hafva anskaffats på olika tider. Äldst är den främre kronan under läktaren, som inköptes 1651 för 160 daler. Därefter i ålder är kronan närmast koret, som 1689 skänktes till kyrkan af sönerna till den kyrkoherde Petrus Peträus, om hvilken jag äfven framdeles kommer att tala. 1808 anskaffades kronan längst ned i gången och 1809 den stora vackra kronan midt i kyrkan, hvilken delvis betalades med en stig kol pr hemman, som levererades vid Skultuna bruk.

Golfvet har under bänkarne utgjorts af täljda s. k. klufvor, i koret och i gångarne af tegelsten. I koret utbyttes teglet mot plank år 1868, och har denna plankbeläggning nu bevarats orörd. I gångarne fanns under den hittills befintliga stensättningen en äldre sådan, hvaraf framgår, att gångplanet fordom legat en fot lägre. I gångar och å bänkplatserna hafva nu inlagts nytt golf af hyflad spåntad plank.

De bänkar, som nu ersatts af nya förfärdigades 1761 och voro nog för sin tid prydliga. Framför allt voro de bastanta. Sitsarne utgjordes sålunda af klufvet virke, 3 å 4 tum tjockt. Å hvarje sitsbråda funnos inskurna ett eller flere bomärken, utvisande för

hvilka gårdar bänken var afsedd. Hvarje gård, icke hvarje person, hade nämligen sitt bomärke. Ett femtiotal sådana hafva aftecknats och komma att i kyrkoarkivet bevaras.

Äfven här såsom annorstädes har kyrkan användts till grafplats för de förnämligare familjerna. Till och med så långt ned på rangskalan stående personer, som bokhållare vid Hanshyttan, uppgifvas i likboken vara begrafna i kyrkan. De flesta af dessa grafvar finnas under kyrkgolfvet, några under den gamla orgellåktaren och en del i stora gången. Bland dem, som hafva sin hvilostad inom dessa murar, märkas särskildt flera af församlingens präster. Tvenne hafva fått sina sista hvilorum utmärkta med dyrbara grafstenar, som nu äro uppresta den ena mot östra, den andra mot västra vapenhusväggen. Dessa stenar ha förut legat, den större på högra sidan i koret, den mindre midt för altaret straxt utom altarringen. Då i följd af den senares läge brudparet vid kyrkvigsel alltid tog plats å densamma, fick den af folket namnet »brudhällen». Ifrågakvarande grafvårdar hafva emellertid icke nu flyttats från sina platser i koret, utan från stora gången, där de nedlades och öfverkläddes med bräder 1868. Då därvid den större befanns för bred att få ned i gången, afhöggs dess ena långsida vid pass en decimeter. Härigenom gjordes den af Professor J. Columbus i Upsala författade grafskriften på latinsk vers (ett klingande distichon) delvis oläslig. Öfver detta då varande pastors egenmäktiga och ovisa förfarande klagade församlingen vid prostvisitationen samma år, men någon åtgärd med anledning därpå afhördes ej.

Men hvilka hafva då ursprungligen hvilat under dessa grafstenar? Jo tvenne af församlingens mest framstående kyrkoherdar, som båda voro för sin tid synnerligen lärda och ansedda män. Den ene — den som hvilat under brudhällen, hette Nicolaus Erici från Linde, född 1571, död 1653 pastor här i 29 år. Den andre var hans efterträdare i embetet och hette Petrus Petreus, född

1604, död 1672, församlingens kyrkoherde i 19 år. Inskriptionen å den förres synnerligen prydliga och väl bibehållna grafsten lyder sålunda. Å öfre hälften: »Vir quondam reverendus d. Nicolaus E. annos 29 hujus ecclesie pastor fidelissimus, natus in Linde, literis ornatus Arbogiae, ubi et sacellanus, annos 22 pie vivens, placide mortuus hic octo aenarius quiescere coepit 1653;» Eller på svenska: »Fordom ärevördige herr Nicolaus Erici, i 29 år denna församlings trognaste herde, född i Linde, fått sin undervisning i Arboga, där han ock varit kapellan i 22 år; efter ett fromt lif och en stilla död började han, 80 år gammal, att här hvila 1653». Å nedre hälften: Conjunx ejus Christina Hedrisi, matrona quondam virtuosissima, nata Arbogiae, virgo 16. annorum nupsit, vixit cum marito annos 44, pignorum thori 15 mater, vitam 27 Aprilis 1656 finiens hic ossibus b. maritis associata cubat; eller på svenska: »Hans maka Christina Hedrisi, i lifstiden den dygdigaste matrona, född i Arboga, gifte sig som 16-årig flicka, moder till 15 bröstarvingar, slutande sitt lif den 27 April 1656 ligger hon här förenad med sin lycklige mans ben». På midten i ett cirkelrundt band: »in memoria aeterna erit justus (den rättfärdige skall aldrig förgäten varda). Psal. 112 v. 6.» Å ett band rundt om stenen läses äfven ett bibelspråk, som dock delvis är bortnött och för öfrigt ej återfinnes på det citerade bibelstället. — Inskriptionen å den där andra grafstenen är, som sagdt, skadad. Den innehåller ej några biografiska data utan endast ett, som det synes, väl öfverdrifvet lofordande af den, aflidnes förtjänster. Också kunna vi förstå, att han var något mer än en vanlig »bondkaplan», då en akademisk professor icke aktade under sin värdighet att författa verser till hans ära. Om hans praktiska duglighet och det förtroende, han inom sitt stånd åtnjöt, vittnar särskildt den omständigheten, att han åren 1654 och 1664 var stiftets fullmäktige vid riksdagen. Inom församlingen har han rest sig ett varaktigt minne i de vackra kyrkklockorna,

hvilka alla tre götos under hans embetstid, den stora 1662 i December och de båda mindre i Juli månad följande år. Gjutningen försiggick å kyrkvallen. 2½ skeppund koppar togos för ändamålet från Avesta och betalades med kol. För själfva gjutningen betalades 624 daler och till gesällen »för discretion» 54 daler. Äfven den stora komunionkannen är från hans tid; den köptes nämligen 1666 för 250 daler.

Bland de i kyrkan begrafna prästerna vill jag äfven omnämna en »sockenföding» Gustavus Fornabius, född i Forneby 1638, så mycket hellre som hans lefnad har en viss tragisk anstrykning. Efter att hafva studerat »vid Salberget» och i Västerås, sändes han vid 29 års ålder till Uppsala. Han hade sedan kondition »hos förnämt folk» vid Nya Kopparberget, hvarefter han, 33 år gammal, ordinerades till präst 1671. Förestod så nådåret efter Petrus Petraeus och blef bataljonspredikant vid Dalregementet 1673. Bevistade i denna egenskap hela skånska kriget, efter hvars slut han fick afsked »med ett ansenligt underhåll för sig och sin hustru». Vid den stora branden i Forneby den 12 Maj 1722 omkom hans hustru i andra gifftet Margreta Michelsdotter från Vigelsbo, hvilken i 30 år varit blind. »Af misskundsamhet» blef han därefter, enär han vid branden mist sitt »hybbne», tagen till prästgården, där han 86 år gammal afled d. 11 Okt. 1724 och blef begrafven i sin afidna hustrus graf på kyrkogången.

Huru gärna jag än skulle vilja meddela ett och annat drag ur de öfriga prästers lefnadssaga, hvilka fått sin sista hvilostad inom detta tempel, måste jag dock för utrymmets skull afstå därifrån. Jag återgår därför till mitt egentliga ämne: kyrkan och dess historia. I likhet med alla våra kyrkor har äfven denna tills på allra sista tiden saknat eldstad (värmung insattes först 1885.) I sakristian uppmurades spis första gången 1835. Betecknande nog var det emellertid båda gångerna med knapp nöd, som saken genomdrefs, och särskildt gick det i sockenstämman an-

gående sakristians uppvärmning mycket stormigt till. Huru vid sådana tillfällen ordföranden understundom kunde hafva rätt svårt för att reda sig och uppehålla ordning, därom vittnar, bland annat, ett protokoll af d. 7 Aug. 1825. Sedan pastorn föredragit det ärende, som skulle förekomma till behandling, heter det nämligen: »Härpå följde icke en för allt afgörande så angelägen lugn och stilla öfverläggning, utan med ett oredigt samsorl, där hvar och en tycker sina åsikter, från hvilka källor, de än må inkomma, vara de riktigaste, och helst skulle önska, att sin lika lågtänkta som ensidiga vilja vore ett rättensnöre för det allmänna». Ordföranden yrkade därpå, att de jakande skulle ställa sig till höger och de nekande till vänster, men »detta blef icke heller efterkommet, utan heldre med ett oförståndigt löje af några upptaget.»

Jag har förut nämnt, att torn å kyrkan saknas. Jag vill emellertid i sammanhang härmed erinra om, att det åtminstone en gång varit på allvar ifrågasatt att uppbygga sådant. År 1827 den 13 Maj föredrogs nämligen i sockenstämman en skrifvelse från domkapitlet i Västerås, som innefattade en uppmaning till församlingen att företaga tornbyggnad. Sorgligt nog synes dåvarande präster icke stått i något godt förhållande till församlingsborna, hvarför de ej heller kunde utöfva något ledande inflytande öfver dem. Det hörde därför till regeln, att prästerskapets äfven mycket billiga framställningar afsloges. Så t. ex. hade kyrkoherden redan 1815 anhållit om så pass reparation af sin bostad, att ej »snö, regn eller för fria luftdrag skadade hans hälsa», men han fick vänta ända till 1829 eller i 14 år, innan något åtgjordes åt saken. Församlingen tyckes för öfrigt vid denna tid hafva varit i flera afseenden demoraliserad, hvarför ej heller det kyrkliga intresset kunde vara vidare lifligt. Tager man dessutom i betraktande, att verkliga missväxtår kort förut hade förekommit och att fattigdomen därför äfven i många af de själfägandes hem var tryckande, så har man förklaringsgrun-

der nog till det afslag, hvarmed domkapitlets uppmaning bemöttes, och som motiverades: »Vi neka icke, att den plats, på hvilken vår kyrka står, skulle öka kyrkans utseende, om den försåges med torn, ej heller att utvidgning af kyrkan framdeles torde behövas, men icke just för närvarande i denna svåra tid; och innan kyrkokassan kommit till en mot förenämnda byggnad mera svarande förmögenhet afsäga vi oss denna byggnad. Vår klockstapel är ock af sådan sammansättning, att den troligen äger bestånd i hundra år.»

Då klockstapeln kom att nämnas, så vill jag slutligen äfven beträffande densamma meddela några data. Den byggdes år 1698 för 867 daler i stället för en äldre närmare kyrkan belägen stapel, om hvilken det 1635 heter, att den

var »ofärdig och ostadig», och som förstördes genom eldsolycka. Den torde då haft ungefär samma utseende som nu, ty då den 1741 reparerades bestämdes, att den skulle »bibehållas vid sin förut varande structur». Sedan den ytterligare reparerats 1828 och 1888 är den ännu i dag »af sådan sammansättning, att den troligen äger bestånd i ytterligare hundra år», hvadan utsikterna för att tornbyggnad kan komma till stånd fortfarande äro mycket hopplösa. Alltid förblir det dock skada, att kyrkan med sitt fria och dominerande läge på krönet af den höga rullstensåsen skall sakna denna för ett tempel så karaktäristiska tillbyggnad. Det är emellertid en tröst, att stapeln är sådan den är — kanske en af de prydligaste i vårt land.

